

BALKAN PAKTI 1953

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Balkan Ülkeleri “Kapitalistler” ve “Sosyalistler” olarak ikiye ayrılmışlardı. 1945-1948 yılları arasında Türkiye ve Yunanistan hariç bütün Balkan ülkeleri Sosyalist Blok’a katılmışlardı. 1948 yılında yaşanan gelişmeler balkanlardaki çatışmayı arttırdı. 1950-1951 yılında Bulgar Türk’lerinin göçe zorlanması, Arnavutluk’un, Romanya’nın, Macaristan’ın ve Bulgaristan’ın Yugoslavya’ya karşı aldıkları önlemler Balkanlar’ı iyice karıştırmıştı. Balkanlarda çıkan bu karışıklığa son vermek için Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan Balkan Pakti’nı bir çözüm olarak gördüler.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya, Balkan Pakti, İttifak.

ABSTRACT

After the Second World War, the Balkan Countries were divided into two as “Capitalist” and “Socialists”. Between the years 1945-1948 all Balkan Countries except Turkey and Greece had joined the Socialist Bloc. Developments in 1948 increased the conflict in the Balkans. The Measures taken by the Bulgarian Turks to migrate in 1950-1951, the measures taken by Albania, Romania, Hungary and Bulgaria against Yugoslavia had mixed the Balkans. Balkans, Turkey to put an end to this confusion the Balkan Pact of Yugoslavia and Greece saw as a solution.

Keywords: Turkey , Greece ,Yugoslavia , Balkan Pact , Alliance.

GİRİŞ

Devletler tarih boyunca coğrafi konumları itibarıyla birçok savaş ve siyasi krizler ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durum devletlerin komşuluk ilişkilerini etkilemekle kalmayıp Dünya siyasetine de yön vermektedir. Balkanlar ve Avrupa ise bu bağlamda savaşların ve siyasi ekonomik krizlerin en çok yaşandığı yerler olmuştur.¹

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Dünya çift kutuplu hale gelmiştir. Devletler ise bu çift kutuplu durumun kendi milli güvenliklerini tehdit ettiğini düşünerek bir güvenlik arayışına girmişlerdir. Balkan Paktı da bu güvenlik arayışının bir ürünüdür. Bölgenin güvenliğini sağlamayı amaçlayan ittifak girişimleri son derece önemlidir. Bu çalışmada ise kendi güvenliklerini koruma amacıyla üç devleti bir araya getirmiş ittifakı inceleyeceğiz.

Çalışmamızın birinci bölümünde bu kurulan ittifakın arka planını incelemek amacıyla İkinci Dünya Savaşı sırasında Dünya’da yaşanan gelişmeleri, bu savaştan devletlerin nasıl etkilendiğini ve bu savaş sırasında Dünya’daki siyasi durumu ele alacağız. Sonrasında ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında Balkanlar’da siyasi ve sosyal durumu ele alacağız. Birinci bölümün son alt başlığında ise İkinci Dünya Savaşı döneminde genel olarak Türkiye’nin tutumunu ve siyasi durumunu inceleyeceğiz.

Çalışmanın birinci bölümünde kurulan ittifakın arka planını inceledikten sonra, Balkan Paktı’nın imzalanması öncesinde Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya ilişkilerini ele alacağız.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Balkanlar’daki gelişmelere önemli bir role sahip olan Balkan Paktı’nın kurulmasından ve kurulmasında etkili olan unsurları ele

¹ Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar’da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

alacağız. Bu unsurların en önemlisi Dünya’da yaşanan siyasi gelişmelere ek olarak NATO’nun kurulması ve Türkiye’nin NATO²’ya üyelik çabalarını ele alacağız.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Türkiye Balkanlar’da artık daha etkin bir politika izlemek adına Balkan Paktı’nın kurulmasında öncü oldu. Bu bölümde Balkan Paktı’nın imzalanması sürecini ve Balkan Paktı metninin içeriğini ele alacağız. Ayrıca alt başlıklar olarak Balkan Paktı daimi sekreterliğinin kurulmasını, Balkan Paktı imzalandıktan sonra kamuoyundaki yansımalarından ve 1954 tarihli Bled Antlaşmasını inceleyeceğiz.

Makalenin son ve 5.bölümü olan kısımda ise Balkan Paktı’nın dağılmasını ve bu dağılmanın nedenlerini ve dağılma sonrası olan sonuçlarını ele alacağız. Bu çalışmada ele alınan kaynaklar, bu konu hakkında çalışılmış tezlerden, makalelerden, kitaplardan ve ilgili internet web sitelerinden alınmıştır.

² NATO:Kuzey Atlantik Paktı veya Kuzey Atlantik Antlaşması örgütü olarak bilinen kısa ismi NATO olan kuruluş,Dünyanın farklı bölgelerinden 28 ülkenin içerisinde bulunduğu 1949 yılının nisan ayında imzalanmış bir antlaşmadır.

1.BÖLÜM

1.1 İkinci Dünya Savaşı

İkinci Dünya Savaşının başlama nedenlerine baktığımızda arka planında Birinci Dünya Savaşının ardından yenilen devletlerle ekonomik,siyasi,askeri ve hukuki alanlarda ağır şartlar içeren antlaşmalar imzalandı.Bu durum da başta Almanya’da huzursuzluğa neden olarak İkinci Dünya Savaşının başlamasına neden oldu.Ayrıca Birinci Dünya Savaşının ardından çizilen sınırlar da milliyetçilik anlayışına çok dikkat edilmedi.Bunun sonucunda da etnik çatışmalar ve sınır sorunları ortaya çıktı.İtalya, Birinci Dünya Savaşı sonrasında galip çıkmasına rağmen tam olarak amaçlarına ulaşamadı.Bu durumda İtalya’nın saldırgan bir tutum izlemesine neden oldu.Mussolini’nin İtalya’yı büyük bir devlet yapma isteği de İkinci Dünya Savaşının başlaması sebeplerinden birisidir. Ayrıca Japonya, Uzak Doğu’da bir imparatorluk kurmak istedi ve Avrupa devletlerini Asya’dan çıkarmak istedi.³

İkinci Dünya Savaşı tarihteki en büyük ve en yıkıcı savaştır.İkinci Dünya Savaşının başlaması 1 Ekim 1939 tarihinde Almanya’nın Polonya’yı işgal etmesiyle başladı.İngiltere ve Fransa ise bu işgale Almanya’ya savaş açarak karşılık vermişlerdir.⁴Bu savaşın en yıkıcı ve en çok mal kaybına neden olan savaş olmasının nedeni bombardıman uçakları kullanılarak sınırlı bir alandan yerleşim yerlerine kadar genişlemesiydi.Bu savaşın sonucunda 50-70 milyon insan hayatını kaybetti.Yaklaşık aynı sayıda insan da evlerinden ve yurtlarından ayrılmak zorunda kaldı.⁵

³ 2.Dünya Savaşının nedenleri ve sonuçları (1939-1945), (<https://www.sorubak.com/blog/2-dunya-savasinin-nedenleri-ve-sonuclari-1939-1945.html>)

⁴ Avrupada İkinci Dünya Savaşı Özetlenmiş Makale, (<https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/world-war-ii-in-europe-abridged-article>),2017.

⁵ Tekin, İDEM, *İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye’de Çalışma Bakanlığının Kuruluşu*,Tarih Okulu Dergisi,Yıl 8,Sayı 24, Aralık,2015.

1.2 İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Balkanlar'da Siyasi ve Sosyal Durum

Balkanlar, stratejik konumu itibariyle birçok işgale uğramıştır. Özellikle 19. Yüzyıldan başlayarak büyük devletler arasındaki çatışmaların sahnesi haline gelmiştir.⁶

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Balkanlarda sıkıntıların tam anlamıyla bitmediğini görmekteyiz. Balkan ülkeleri zor savaş yıllarının travmasını uzun yıllar boyunca atlatamışlardır⁷.

Arnavutluk İkinci Dünya Savaşı sırasında ilk işgal edilen ülke olmuştur. Mussolini tarafından işgale uğramıştır. Mussolini 1939 yılında Arnavutluk'a ultimatom verdi. Ultimatom şartları arasında İtalya'nın Arnavutluk'u işgalinin kabul edilmesi talebi de vardı. Bu durumu kabul eden Kral Zogu ise ailesi ile birlikte Yunanistan'a kaçmışlardır. İtalya ordusu 7 Nisan'da Arnavutluk'a girdi. 12 Nisan'da Arnavutluk meclisi toplandı ve bunun sonucunda artık Arnavutluk bağımsız bir devlet olmaktan çıktı. Arnavutluk ordusu ve dışişleri hizmetleri İtalya idaresine bağlandı⁸.

2. Dünya savaşıdan sonra Balkanlar büyük güçlerin nüfuz bölgelerine ayrılmıştı. Romanya %90 Sovyet etkisine maruz bırakıldı. Yunanistan'da ise Romanya'nın tam tersi olarak %90 Batı Blok'unun etkisi görülmüştür. Balkanlar İkinci Dünya Savaşı sırasında iki blok arasında sınır görevi üstlenmiştir⁹.

Bu dönemde Balkanlarda yaşanan gelişmelere değinicek olursak, Arnavutluk Sovyetler Birliğine kaymıştır. Bu dönemde aynı zamanda en politik gelişmeler Batı Bloğunun etkisinin görüldüğü Yunanistan'da yaşanmıştır. Yunanistan'da 1967'de monarşiye son veren bir askeri darbe gerçekleşmiştir. Darbe sonrasında çıkan ayaklanmalar sonucunda ise Cumhuriyet ilan edilmiştir. Kıbrıs ise bu dönemde

⁶ Oral, SANDER, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

⁷ Anonim, "Demokrat Partinin Balkan Politikaları Bağlamında Balkan İttifakı ve Projesi", Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, sayı:22, 2012.

⁸ NASUHBEOĞLU, Tayfun, *Balkan Tarihine Genel Bir Bakış*, İstanbul, Ekim, 2018.

⁹ BİLGESAM, (<http://www.bilgesam.org/incele/837/-uluslararasi-sistemde-balkanlar/#.XB4G49szblU>), 2010.

Yunanistan'nın dış politika sorunudur.1981 yılında aynı zamanda Yunanistan Avrupa Topluluğu üyesi olmuştur¹⁰

Balkanlarda 19.yüzyıldan itibaren sosyalist örgütlenmeler başlamıştı.İkinci Dünya Savaşında ulusalcılar ve koministler Mihver güçlerine karşı beraber savaştılar.Savaşın sona ermesiyle beraber ise ulusalcılar ve koministler karşı karşıya gelmeye başladılar¹¹.

¹⁰ BİLGESAM,(<http://www.bilgesam.org/incele/837/-uluslararasi-sistemde-balkanlar/#.XB4G49szblU>),2010.

¹¹ NASUHBEOĞLU,Tayfun,*Balkan Tarihine Genel Bir Bakış*,İstanbul,Ekim,2018.

1.3. İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye

1920 ve 1930'lu yıllarda Türkiye Cumhuriyeti bir çok dış sorunu çözümlenmiştir.Bu yıllarda aynı zamanda büyük kalkınma hareketleri gerçekleştirmiştir.Mustafa Kemal ATATÜRK bu dönemde “Yurta Sulh Cihanda Sulh” ilkesini benimsemiş ve bu ilkeye göre dış politikasını yönlendirmiştir. Fakat Türkiye'nin “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” ilkesi diğer devletler için geçerli olmamıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatından bir yıl sonra İkinci Dünya Savaşı patlak vermiştir¹².

Türkiye İkinci Dünya Savaşı sırasında izlediği politikalar sayesinde savaşın dışında kalmayı başaramamıştır.Fakat bu izlediği politikalar nedeniyle yöneticiler sonrasında hem iç hemde dış politikada sorunlarla karşılaşmışlardır.Bu sorunları ele aldığımızda, Türkiye Sovyetler Birliğinin baskısına karşı ABD ve İngiltere'nin desteğini arayarak bu baskıyı aşmak ister ve bu durumda dış politikada ciddi sorunlara yol açmıştır.İç politikada karşılaştığımız sorun ise İkinci Dünya Savaşı neticesinde yapılan reform ve uygulamalarla halkın rejime yabancılaşmasıdır¹³.

İkinci Dünya Savaşında Türkiye'nin asıl hedefi tarafsız olmak değildir,savaşın dışında kalabilmektir. Bunun nedeni ise daha 16 yıllık bir devletin böyle büyük bir savaşın yükünü kaldıramayacağı çok açık olduğu için savaşa girmeyi fiilen reddetmiştir.

Türkiye'nin tek amacı toprak bütünlüğünü korumaktır. Fakat Türkiye'nin jeopolitik¹⁴ ve jeostratejik¹⁵ konumu nedeniyle, Mihver¹⁶ ve Müttefik¹⁷ devletler Türkiye'yi kendi taraflarına çekmek için çaba gösterdiler ve baskı uyguladılar¹⁸.

¹² İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye, (<https://www.stratejikortak.com/2017/01/ikinci-dunya-savasi-ve-turkiye.html>), Ocak,2017.

¹³ Tekin, İDEM, *İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye'de Çalışma Bakanlığının Kuruluşu*,Tarih Okulu Dergisi,Yıl 8,Sayı 24, Aralık,2015.

¹⁴ Jeopolitik konum: Devletlerin ulusal güçlerini ve dış politikadaki tutumlarını yönlendiren temel faktörlerden birisidir.Ülkelerin coğrafi konumlarını,Nüfus özelliklerini ve topoğrafya özellikleri ile ilişkilendirilir.

¹⁵Jeostrateji: Strateji ile coğrafi unsurlar arasındaki ilişkileri inceler.Jeopolitiğin statik unsurları jeostratejinin temelini teşkil eder.

¹⁶MihverDevletleri:Kelime anlamı olarak düşünülen,konuşulan ya da tartışılan bir konunun önemli noktasıdır.İkinci Dünya Savaşında Müttefik blok'a karşı olan bloktur.

Türkiye'nin uyguladığı bu politikada Birinci Dünya Savaşında kazandığı tecrübeler etkilidir. Fakat bu tecrübeler ek olarak Sovyetler Birliği'nden duyulan endişe de etkili olmuştur. Türkiye'nin tarafsızlık politikasının öncüleri ise Cumhurbaşkanı İsmen İnönü ve o dönemin Dışışleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'dur¹⁹. Ayrıca dış politika alanında en çok güvendiği isimlerden birisi olan Dışışleri Bakanlığı Genel Sekreteri Numan Menemencioğlu'dur.²⁰ Mermercioğlu'na göre Türkiye, Almanya Balkanlarda olduğu sürece Türkiye İkinci Dünya Savaşında tarafsız kalmalıydı.

Türkiye İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği karşısında yalnız kalmıştır. Türkiye'ye ilk desteği ise ABD göstermiştir. Türkiye-ABD ilişkileri için önemli bir adım ise ABD'li kumandanların İsmet İnönü'yü ziyaret etmeleridir. Truman Doktrini'nin önemli temsilcilerinden olan Weddel yaptığı açıklamada Amerika ile Türkiye ile arasındaki dostluğu sembolize etmek için geldiklerini açıklamışlardır. Truman Doktrini ve Marshall Planı ile gelen yardımlarla birlikte Türkiye ABD çizgisine yönelmeye başlamıştır. Bu durum Demokrat Parti hükümeti döneminde daha da belirginleşmiştir²¹.

¹⁷ Müttefik Devletler: Kelime anlamı olarak işbirliği yapan veya yapanlar topluluğudur. Mihver Devletlere karşı olan blok.

¹⁸ İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye, (<https://www.stratejikortak.com/2017/01/ikinci-dunya-savasi-ve-turkiye.html>), Ocak, 2017.

¹⁹ Işık, Salih, *Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2011

²⁰ Numan Menemencioğlu, 1937-1942 yılları arasında TC Dışışleri Bakanlığı Genel Sekreterliği, 1942-1944 yılları arasında ise Dışışleri Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur. (TC Dışışleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.mfa.gov.tr/sayin-numan-menemencioğlu_nun-ozgecmisi.tr.mfa).

²¹ Bulut, Sedef, *Sovyet Tehtidine Karşı Güvenlik Arayışları: 1. Ve 2. Mendres Hükümetlerinin (1950-1954) Nato Üyeliği ve Balkan Politikaları*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 41, Mayıs, 2008.

2.BÖLÜM

Balkan Paktı, uzun süreli bir pakt olmamasına rağmen Balkanlarda yaşanan gelişmelerde çok etkili olmuştur. Bu nedenle Balkan Paktına giden yolda Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya ilişkilerini incelemek gerekir.

2.1 Balkan Paktı Öncesi Türkiye-Yunanistan İlişkileri

İkinci Dünya Savaşı başladıktan kısa bir süre sonra savaş Balkanlara da sıçramıştır. Yunanistan ilk olarak Ekim 1940'da İtalya'nın daha sonra ise Nisan 1941'de Almanya tarafından işgal edilmiştir.Savaş sona erdiğinde Yunanistan büyük bir yıkımla kalmıştır²².

Türkiye daha öncede bahsettiğimiz gibi İkinci Dünya Savaşında tarafsız bir politika izlemiştir. Fakat savaş da yardıma ihtiyacı olan ülkelere yardım etmekten çekinmemiştir. Savaş yıllarında en büyük yardım ise komşumuz Yunanistan'a yapılmıştır²³.

Yunanistan'a yapılan yardımlara rağmen İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan halkının yaşadığı açlık,sefalet ve ölüm tehlikesi gibi sorunlar nedeniyle daha güvenli yer arayışına girilmiştir. Bunun sonucunda ise siviller,askerler gibi birçok yunanlı Anadolu'ya sığınmışlardır. 1941 yılının Mayıs ayında Anadolu'ya mülteciler gelmeye başlamıştır. 1943 yılındaki verilere baktığımızda sığınan Yunanlı mülteci sayısı 22.525'e ulaştığını görmekteyiz²⁴.

²² Işık,Salih,*Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye*,Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi,Edirne,2011

²³ Keser,Ulvi, "*İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Yunanistan,Türkiye'de Mülteciler,Askeri ihlaller ve Esirler Sorunu*",Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:3,2010.

²⁴ Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar'da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

1940-1944 yılları arasında Yunanlı askerlerin maaşı ve iaşe²⁵ masrafları Türkiye tarafından karşılanmıştır. Bunlara ek olarak İtalya’da bulunan Yunanlı esirlere de yardımlar yapılmıştır. Bu yardımlar; sigara,tütün,fındık,kuru üzüm,domuz eti ve kurutulmuş yiyeceklerden oluşmaktadır²⁶.

17 Şubat 1945 tarihli verilere baktığımızda toplamda 31.398 Yunanlı mülteci Anadolu’ya sığınmıştır.Bu kapsamda İzmir,Muğla,Aydın,Antalya,Edirne,Çeşme,Söke ,Kuşadası,Dikili,Ayvalık,Güllük ve Karaağaç Yunanlı mültecilerin sığındıkları yerler olmuştur²⁷.

Ayrıca savaş sonrasında da 1947 yılında Yunanistan basını Rusya’dan kaynaklı kağıt sıkıntısı yaşamıştır ve Türkiye’den yardım talep etmiştir.Türkiye ise kağıdın kati satış şeklinde verilmesini karar vermiştir²⁸.

Tüm bu yaşanan gelişmeler sonucunda Türkiye-Yunanistan ilişkileri önemli bir gelişme sağladı.29 Ekim 1952 tarihinde Yunanistan Başbakan Yardımcısı Sofokles Venizelos Türkiye’ye ziyarete geldi.Türk-Yunan ilişkilerinin Avrupa’nın güvenliği açısından önemini vurgulamıştır. Bu ziyaretler sonrasında Türkiye-Yunanistan ikili ilişkilerin arasındaki sorunların çözülmesi ve yakın işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla bir Karma Komisyon kurulması kararlaştırıldı.Bu toplantılarda dikkat çeken önemli bir nokta ise Türk-Yunan temsilcilerinin haricinde toplantıya Yugoslavya Sefiri’nin de katılması olmuştur²⁹.

²⁵ İaşe:yeme,içme,barındırma giderlerine denmektedir.Osmanlı dönemi iktisat politikasının en önemli ilkelerindendir.

²⁶ Keser,Ulvi, *“İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Yunanistan,Türkiye’de Mülteciler,Askeri ihlaller ve Esirler Sorunu”*,Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:3,2010.

²⁷ Sarısır,Serdar, *“İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Anadolu Sahillerine Sığınan Yunanlı Sivil Mülteciler”*, Türkiye Araştırmalar Dergisi, Selçuk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Sayı:27, Konya,2010

²⁸ Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar’da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paketi*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

²⁹ Karamanyol,Emgili, *“Tito ve Balkan Siyaseti”*, Avrasya Etüdları, 2016.

2.2 Balkan Paktı Öncesi Türkiye-Yugoslavya İlişkileri

İkinci Dünya Savaşı başladıktan bir yıl sonra Yugoslavya tarafsızlığını ilan etmiştir.²⁵ Mart 1941'de Almanya'nın siyasi baskıları sonucunda yapılan bir antlaşma ile Mihver Devletlerine katılmak zorunda bırakılmıştır³⁰. Kısa bir süre sonra da işgal altında kalmıştır.

İkinci Dünya Savaşının ardından Almanya Yugoslavya'dan çekilmiştir. 2 Aralık 1945 tarihinde ise Tito liderliğinde Yugoslavya Federal Demokratik Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilan edilmiştir. 1980 yılında Tito'nun ölümü üzerine Yugoslavya kolektif başkanlık idaresi sistemine geçmiştir³¹.

Savaş sonrası Türkiye-Yugoslavya ilişkilerine baktığımızda ise ilk gelişme 5 Ocak 1950 tarihinde Türkiye-Yugoslavya Ticaret ve Ödeme Antlaşmaları ve ekleridir. Bu antlaşma ile Türkiye-Yugoslavya ticari ilişkilerini geliştirme adına önemli bir adım atmıştır. İkili ilişkiler başladıktan 4 yıl gibi kısa bir süre içerisinde Türkiye ve Yugoslavya arasında ticari ilişkiler artmıştır. İthal ve İhraç edilen ürünlerin sayısında ve çeşitliliğinde artış gözlemlenmiştir³².

Ayrıca Tito, Balkanlar'da güven ortamının sağlanması için NATO üyesi olan Türkiye ve Yunanistan ile yakın ilişkiler kurmakta yarar görmüştür. Türk Hükümeti de Balkanlar'daki güç dengesi ve milli güvenliği açısından yararlı gördüğü için Tito'nun girişimini olumlu karşılamıştır. Bu dönemde Washington yönetimi Yugoslavya ve Sovyetler Birliği ilişkilerinde olan gerginlik ile yakından ilgilenmiştir. Washington yönetimi Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya arasında bir Balkan Paktı kurulması gerektiği inancındaydı. Bu inanç doğrultusunda Türk ve Yunan Hükümetlerini Yugoslavya ile yakınlaşmaya teşvik etmiştir³³.

³⁰ Işık, Salih, *Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2011

³¹ Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar'da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

³² Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar'da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

³³ Işık, Salih, *Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2011.

3.BÖLÜM

3.1 Balkan Paktı'nın Kurulmasında Etkili Olan Sebepler

Balkan Paktı'nın kurulmasında çok çeşitli etkenlerin rolü bulunmaktadır. Fakat, bunların en önemlilerini birkaç başlık altında toplamak mümkündür.

-Türkiye'nin NATO'ya Üye Olması-

4 Nisan 1949 tarihinde Sovyet yayılmasını önlemek amacıyla 12 devlet NATO (Kuzey Atlantik Paktı) kurulmuştur. Bu kuruluş ile birlikte Sovyet yayılmasının durdurulması adına önemli bir adım atılmıştır. Türkiye'de bu yeni kurulan birlik ile kendi milli güvenliğini teminat altına alabileceğini düşünmüştür³⁴.

İkinci Dünya Savaşının sonrasında Türkiye zor bir dönem yaşıyordu ve NATO Türkiye için önemli bir çıkış yolu olarak görülüyordu. Demokrat Parti liderleri 1950 yılında yapılan seçim kampanyalarında bunu çok defa dile getiriyorlardı. Demokrat Parti lidelerine göre, NATO'ya katılmanın demokratik bir düzeninin geleceğini garanti altına almanın önemli bir adımı olarak görülüyordu. 1950 seçimlerini büyük farkla kazanan Demokrat Parti Başbakanı Adnan Menderes hükümeti radikal bir karar ile Kore'ye asker gönderdi. Kore'ye asker gönderme kararı ülke çapında büyük yankılar uyandırmıştır. Bu kararın Kamuoyunda oluşturduğu yansımalar olumlu olurken, CHP ise bu kararı biçimsel olarak eleştirmiştir. CHP'ye göre TBMM onayına sunulmadan yurtdışına asker gönderilmesi bir Anayasa ihlali olarak tanımlanmıştır³⁵.

³⁴ Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar'da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012, (Syf:64-65).

³⁵ Bulut, Sedef, *Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: 1. Ve 2. Mendres Hükümetlerinin (1950-1954) Nato Üyeliği ve Balkan Politikaları*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 41, Mayıs, 2008.

CHP'nin bu eleştirileri karşısında Menderes Hükümeti ise; ABD tarafından gelen yardım talebine karşılık vermemizin NATO'ya katılmamızda etkili olacağını açıklamıştır. Ayrıca TBMM görüşmelerinin uzama ihtimalinin olduğunu ve bu nedenle sorumluluğu DP Hükümeti üzerine alarak Kore'ye asker gönderdiklerini belirtmiştir³⁶.

Aslında baktığımızda gerçekten Kore deneyimi Türkiye'nin NATO önündeki engelleri kaldırdığını görmekteyiz. İngiltere'de Türkiye'nin bu tutumundan sonra fikrini değiştirmiştir. Türkiye'nin Ortadoğu savunma sistemine katılması durumunda NATO üyeliğini destekleyeceğini açıklamıştır³⁷.

Yaşanan bu gelişmeler sonucunda 21 Eylül 1951 tarihinde Türkiye ve Yunanistan NATO'ya üye olmaya davet edilmiştir. 19 Şubat 1952 tarihinde de TBMM tarafından Türkiye'nin NATO üyeliği onaylanmıştır³⁸.

NATO'ya üye olmakla Türkiye, Sovyet tehdidine karşı batı savunma sistemi içerisinde, güvenliğini sağlama politikası hedefine ulaşmıştır. Türkiye NATO'ya üye olduktan sonra silahlarla donatılmış ve Türk ordusunun modernizasyonu için gerekli askeri yardımları almıştır. Fakat bu yardımlar, Türkiye'nin askeri gücünü arttırsa da aslında ülkeyi savunma konusunda dışa bağımlı hale getirmiştir. Bunun sakıncasını ise 1974 yılında yaşanan Kıbrıs Barış Harekati sonrasında ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı silah ambargosunda açıkça görmekteyiz³⁹.

³⁶ Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar'da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paketi*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

³⁷ Armaoğlu, Fahir, "20. Yüzyıl Siyasi Tarihi", Alkım Yayınları, İstanbul 2000.

³⁸ Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar'da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paketi*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

³⁹ Işık, Salih, *Balkan Antantı, Balkan Paketi ve Türkiye*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2011.

-Sovyet Blok'unun Balkanlar da Yarattığı Tehdit

Yugoslavya 1948 yılında Moskova'nın izni olmadan farklı bir iktisadi gelişme tasarımı geliştirmiştir⁴⁰. Bu durumda Yugoslavya ve Moskova arasında gerginlik yaşanmasına sebep olmuştur. Daha sonrada Yugoslavya Kominform'dan ⁴¹ ayrılmıştır. Kominform'dan ayrıldıktan sonra Yugoslavya yeni tasarımlar oluşturmaya başlamış, Rusya'nın ve Doğu Avrupa Sosyalist ülkelerinin tersine yeni ve çok farklı uygulamalar geliştirmiştir⁴².

Fakat Yugoslavya bu dönemde güvenlik endişesi de duymaya başlamıştır. Aynı zamanda savaş sonrası ekonomisin sorunları ile de uğraşmaktadır. ABD ise Yugoslavya'ya önce ekonomik daha sonrasında da askeri yardım göndermeye başlamıştır⁴³.

1948 yılında Yugoslavya, Balkanlar'daki Sovyet üstünlüğünü sarsmış fakat tamamen ortadan kaldıramamıştır. Hatta 1948 yılından sonra yaşanan gelişmeler Balkanlar'da şekillenmeye başlayan iki blok arasındaki çatışmayı şiddetlendirmiştir.

O dönemler de Türkiye'yi tehdit eden Bulgar baskısı vardı. Türkiye'nin ise Bulgaristan karşısındaki stratejik zayıflığı Türk Hükümetini Balkanlar'da bir iş birliği arayışına itmiştir⁴⁴.

⁴⁰ Bulut, Sedef, *Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: 1. Ve 2. Mendres Hükümetlerinin (1950-1954) Nato Üyeliği ve Balkan Politikaları*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 41, Mayıs, 2008.

⁴¹ Kominform, Stalin'in, Amerikan'ın [Marshall Planı](#)'na karşılık 5 Ekim 1947'de kurduğu örgüttür. Örgütün amacı dünyadaki komünist hareketi kontrol etmektir. Stalin; SSCB, Polonya, Bulgaristan, Çekoslovakya, Romanya, Macaristan, Yugoslavya, Fransa, İtalya komünist partileri liderlerini bir araya getirip bu örgütü kurmuştur.

⁴² Bulut, Sedef, *Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: 1. Ve 2. Mendres Hükümetlerinin (1950-1954) Nato Üyeliği ve Balkan Politikaları*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 41, Mayıs, 2008.

⁴³ Işık, Salih, *Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2011

⁴⁴ Oral, SANDER, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.

Kısaca açıklamak gerekirse, Moskova'ya bağılı balkan devletlerinin Balkanlar'da uyguladığı politikalar sonucunda Yunanistan,Yugoslavya ve Türkiye beraber bir güvenlik arayışına girmişlerdir. Yapılan işbirliğı tehditler ortadan kalkana kadar güzel bir gelişme göstermiştir. Ayrıca değinilmesi gereken bir diğerk nokta ise bu üç devlet arasında önemli bir çıkar çatışmasının bulunmamasıdır⁴⁵.

-Trieste Sorunu-

İkinci Dünya Savaşından sonra İtalya ile Yugoslavya arasında çıkan Trieste⁴⁶ Anlaşmazlığıdır. Bu anlaşmazlığı Tito daha sonrasında prestij sorunu haline getirmiştir. Yugoslavya'nın 1950 yılından sonraki dış politikasını şekillendiren önemli bir etken olmuştur. Bu sorun ikili ilişkileri gerginleştirmiştir. Aynı zaman da Yugoslavya İtalya'nın tekrardan Trieste'yi alarak Balkanlar bölgesine girmesinden endişelenmiştir.Bu durumda Türkiye ve Yunanistan ile olan işbirliğinde önemli rol oynamıştır⁴⁷.

⁴⁵ Oral,SANDER, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*,Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.

⁴⁶ Trieste, İtalya'nın kuzey doğusunda Friuli-Venezia Giulia bölgesinde aynı adı taşıyan Trieste ili merkezi olan bir belediye, şehir ve limandır.

⁴⁷ Oral,SANDER, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*,Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.

4.BÖLÜM

4.1 Balkan Paktı'nın İmzalanması

Daha önce bahsettiğimiz tüm gelişmelerin sonucunda nihayet 28 Şubat 1953 tarihinde Balkan Paktı yani resmi adı olan “Türkiye Cumhuriyeti, Yunan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşması” (Ankara Antlaşması) imzalanmıştır. Antlaşma başlangıçta on maddeden oluşmuştur⁴⁸.

4.2 Balkan Paktı'nın Metni

“TÜRKİYE CUMHURİYETİ, YUNAN KRALLIĞI VE YUGOSLAVYA FEDERATİF HALK CUMHURİYETİ ARASINDA DOSTLUK VE İŞBİRLİĞİ ANTLAŞMASI (ANKARA ANTLAŞMASI) / (BALKAN PAKTI) (Ankara, 28 Şubat 1953)

İmzacı Taraflar,

Birleşmiş Milletler Antlaşmasında açıklanan ilkelere inançlarını yineleyerek,

Bütün ulusların barış içinde yaşamasına ve uluslararası barışın sürdürülmesine çalışmaya kararlı olarak,

Aralarındaki dostça ilişkileri güçlendirmek özlemi ile,

Ulusların özgürlük ve bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü dışarıdan yöneltilecek her kuvvete karşı savunmaya kararlı olarak,

Savunma örgütlerini dışarıdan gelecek her türlü saldırıya karşı daha etkili kılmak için çabalarını birleştirmeye ve ortak çıkarlarını ilgilendiren sorunlarda, özellikle savunmalarını ilgilendiren sorunlarda danışma ve işbirliği yapmaya kararlı olarak,

⁴⁸Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar'da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

Bu antlaşmayı imzalamayı imzalamaya karar vermişlerdir ve

*Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Dışışleri Bakanı Ekselans Fuat Köprülü 'yü;
Yunan (Elen) Kralı, Dışışleri Bakanı Ekselans Stefanos Stefanopulos 'u;*

*Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Dışışleri Bakanı Ekselans
Koca Popoviç 'i, bu antlaşmayı imzalamaya yetkili kılmışlardır.*

*Bu yetkili temsilciler, yöntemine uygun olduğu görülen yetki belgelerini sunduktan
sonra aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşılmışlardır;*

*1-İmzacı Devletler, aralarında sürekli biçimde işbirliği yapılmasını sağlamak
amacıyla, ortak çıkarlarını ilgilendiren bütün sorunlar üzerinde danışmalarda
bulunacaklardır. İmzacı Devletlerin Dışışleri Bakanları, milletlerarası siyasal
durumu incelemek ve bu antlaşmanın amaçlarına uygun düşecek gerekli kararları
almak üzere, düzenli bir biçimde yılda bir defa ve gerekli görülürse, daha sık olarak,
konferans düzenleyerek toplanacaklardır.*

*2-İmzacı Devletler, kendi bölgelerinde barış ve güvenliğin korunması için ortak
çabalarını sürdürmek ve kendilerine karşı kışkırtılmış bir saldırı olursa, gerekli
savunma önlemleri de kapsam içine girmek üzere, güvenliklerini ilgilendiren
sorunları birlikte incelemeyi sürdürmek kararındadırlar.*

*3-İmzacı Devletlerin Genelkurmayları, uyumlu kararların alınabilmesi için
aralarında anlaşarak saptayacakları savunma sorunlarına ilişkin önerileri
hükümetlerine sunmak üzere işbirliği yapmayı sürdürecektir.*

*4-İmzacı Devletler ekonomik, teknik ve kültürel alanlardaki işbirliğini
geliştireceklerdir. Gerektiğinde ekonomik, teknik ve kültürel sorunların çözümü için
uygun görülen anlaşmalar yapacak ve örgütler kuracaklardır.*

*5-İmzacı Devletler, aralarında çıkabilecek her uyuşmazlığı, Birleşmiş Milletler
Antlaşmasında belirlenmiş bulunan barışçı yollardan, anlayış ve dostluk ruhu içinde
çözmeyi ve birbirlerinin iç işlerine herhangi bir biçimde karışmaktan kaçınmayı
yükümlenirler.*

6-İmzacı Devletler, içlerinden birine karşı yöneltilen ya da onun çıkarlarına zarar verebilecek nitelikte olan bir ittifak yapmaktan ya da bir harekete katılmaktan kaçınacaklardır.

7-İmzacı Taraflardan her biri, kendisi ile üçüncü bir devlet ya da devletler arasında bugün yürürlükte bulunan milletlerarası yükümlülüklerin hiçbirinin, bu antlaşmanın hükümleri ile çelişmediğini beyan eder ve ileride bu antlaşmaya aykırı olabilecek herhangi bir milletlerarası yükümlülük üstlenmeyeceklerini kabul ederler.

8-Bu antlaşma, Türkiye ve Yunanistan'ın, 4 Nisan 1949 tarihli Kuzey Atlantik Paktı'ndan (NATO) doğan hak ve yükümlülüklerini hiçbir biçimde etkilemez ve etkilediği biçiminde yorumlanamaz.

9-Antlaşmanın yürürlüğe girişinden sonra, antlaşmanın amaçlarının gerçekleşmesi için katılmaları yararlı görülen her devlet, İmzacı Devletlerin (Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya) onayı ile aynı koşullara ve aynı haklara sahip olmak üzere, bu antlaşmaya katılabileceklerdi. Katılacak her devlet, katılma belgesinin sunulması ile Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti arasında imzalanan "Dostluk ve Dışbirliği Antlaşmasının" taraflarından biri olacaktır.

10- Fransızca metni geçerli sayılacak bu antlaşma, İmzacı Devletlerin her biri tarafından onaylanacak ve onay belgeleri Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığına sunulacak ve en son onay belgesinin sunulduğu gün yürürlüğe girecektir. Bu antlaşmanın yürürlüğe girmesini izleyen beş yılın sonunda,

İmzacı Devletlerden her biri, diğer İmzacı Devletlerin hükümetlerine, bir yıl öncesinden gönderilecek bir bildirim ile bu antlaşmaya taraf olmaktan çıkabileceklerdir. Ankara'da 28 Şubat 1953 tarihinde, üç örnek olarak düzenlenmiş ve İmzacı Taraflara birer örnek verilmiştir. Fuat Köprülü Koca Popoviç Stefanos Stefanopulos⁴⁹

⁴⁹ Işık, Salih, Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011.

4.2 Balkan Pakti'nin Kamuoyundaki Yansımaları

Antlaşma imzalandıktan sonra üç devletin de Dış İşleri Bakanları konuşma yapmışlardır. Türk Hükümeti Dünya barışına katkı sağlayacağını belirtmiştir. Yunanistan hükümeti, ittifakın bölgedeki her türlü ihlal fikrini kıracağını vurgulamıştır. Yugoslavya ise bağımsız yaşama isteklerinden dolayı gayretlerini ve kuvvetlerini birleştirmede kesin kararlarını ifade etmiştir⁵⁰.

İlk olarak Antlaşma imzalandıktan sonra Türk kamuoyundaki yansımaları baktığımızda gayet olumlu bir havanın olduğunu söylemek mümkündür. Genel hatlarıyla gazetede ve basında barış, emniyet, ve hürriyet kavramlarından bahsedildiğini görmekteyiz⁵¹.

Dış kamuoyundaki yansımaları ele aldığımızda ise Antlaşmanın imzalandığı gün Fransa, Amerikan ve İngiltere basının yaptıkları açıklamalarda Balkan Pakti'nin imzalanmasını büyük bir memnuniyetle karşıladıklarını açıklamışlardır⁵². Fakat Moskova, Prag, Sofya, Bükreş ve Budapeşte radyolarında yapılan açıklamalarda Balkan Pakti'nin barışı korumak için değil komşularını tehdit etmek amacıyla imzalandığı açıklamışlardır. Bunun üzerine Balkan Pakti aleyhine propagandalar başlatmışlardır.

⁵⁰ Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar'da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Pakti*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

⁵¹ Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar'da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Pakti*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

⁵² Işık, Salih, *Balkan Antantı, Balkan Pakti ve Türkiye*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011.

4.3 Bled Antlaşması (Balkan İttifakı) 9 Ağustos 1954

Resmi adı Siyasi İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşmasıdır.28 Haziran 1954 yılında başlayan görüşmeler sonucunda Türk Dış İşleri Bakanı Fuat Köprülü, Yunan Dış İşleri Bakanı Stephanopoulos ve Yugoslavya Dış İşleri Bakanı Koca Popoviç Yugoslavya'nın Bled şehrinde toplandılar.9 Ağustos 1954 tarihinde Balkan İttifakı Antlaşmasını imzalamışlardır. Antlaşma üç devletin onayından sonra 3 Nisan 1955 yürürlüğe girmiştir⁵³.

4.4. Bled Antlaşması Metni

“TÜRKİYE CUMHURİYETİ, YUNANİSTAN KRALLIĞI VE YUGOSLAVYA FEDERATİF HALK CUMHURİYETİ ARASINDA İTTİFAK, SIYASAL İŞBİRLİĞİ VE KARŞILIKLI YARDIM ANTLAŞMASI (BLED ANTLAŞMASI / ÜÇLÜ İTTİFAK)

(Bled, 9 Ağustos 1954)

İmzacı Taraflar, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda açıklanan ilkelere bağlılıklarını ve barışın korunması, güvenliğin sağlanması ve uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi için çabalarını birleştirip çalışmak isteklerini bir kez daha yineleyerek

, Birleşmiş Milletler Antlaşması'ndaki ilkelere ve hükümlere uygun biçimde toprak bütünlüklerini ve siyasal bağımsızlıklarını en etkin biçimde sağlamaya kararlı olarak,

28 Şubat 1953'te Ankara'da imzalanan ve büyük etkinliği ortaya çıkan, Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'nın koyduğu dostluk ve işbirliği temellerini genişletmek özlemiyle, böyle bir ittifakın gerçekleşmesi gereğine inanarak,

⁵³Gönlübol, Mehmet, Ülman A. Haluk,Bilge,A Suat,Sezer,Duygu ve diğerleri, “Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)”,Siyasal Kitapevi,Ankara, 1996.

Öte yandan, bir ittifak antlaşması imzalayarak, aralarında toplu güvenli düzenini kurmanın yalnız kendi güvenlik ve bağımsızlıkları bakımından çok etkin bir öge oluşturmakla kalmayıp, hakça ve hak gözetir bir barış kurulması ülküsüne bağlı bulunan başka ülkelere ve özellikle bunlardan kendi bölgelerinde bulunanlara yararı dokunacağını bilerek,

Bu antlaşmayı yapmaya karar vermişlerdir, bu amaçla;

Türkiye Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı Ekselans Fuat Köprülü 'yü

Yunan (Elen) Kralı, Dışişleri Bakanı Ekselans Stefanos Stefanopulos 'u

Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı Ekselans Koca Popoviç 'i tam yetkili olarak atamışlardır.

Bu yetkili temsilciler, yetki belgelerini sunduktan ve bunların yöntemine uygun olduğunu gördükten sonra aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmışlardır;

1- İmzacı Devletler, içine girebilecekleri tüm milletlerarası uyuşmazlıkları, BM Antlaşması hükümlerine uygun olarak, barışçı yollardan çözmeyi ve milletlerarası ilişkilerinde BM Antlaşması'nın amaçlarıyla bağdaşmayacak herhangi bir biçimde tehdit ya da kuvvete başvurmaktan kaçınmayı yükümlenirler.

2- İmzacı Devletler, içlerinden birine ya da bir kaçına karşı, ülkelerinin herhangi bir yerine yönelik olarak girişilecek her silahlı saldırıyı tüm İmzacı Taraflara yöneltmiş bir saldırı saymak ve dolayısıyla, BM Antlaşması'nın 51.Maddesinde tanınan tek başına ya da ortak meşru savunma hakkını kullanarak, silahlı kuvvet kullanımı da kapsam içine girmek üzere, etkin bir savunma için gerekli görecekları tüm önlemleri birlikte kararlaştırarak almak ve saldırıya uğrayan taraf ya da taraflara gecikmeksizin tek başına ve ortaklaşa yardım etmek konusunda anlaşmışlardır.

3- Bu antlaşmanın amaçlarının sürekli ve etkin bir biçimde gerçekleşmesini sağlamak üzere, İmzacı Taraflar, savunma kuvvetinin sürdürülmesi ve güçlendirilmesi için birbirlerine yardım etmeye yükümlenirler.

4- Bu antlaşmanın etkin bir biçimde uygulanmasını sağlamak üzere şunlar kararlaştırılmıştır:

a) Bir Daimi Konsey kurulmuş olup bu İmzacı Tarafların Dışışleri Bakanları ile durumun gereklerine ve incelenecek konuların niteliğine göre, katılmaları gerekecek olan İmzacı Taraflar Hükümetlerinin diğer mensuplarından oluşacaktır.

Daimi Konsey düzenli biçimde yılda iki kez toplanacaktır. Tüm İmzacı Taraflar Hükümetlerince gerekli görülen durumlarda ayrıca toplantılar yapılabilecektir.

Daimi Konsey, toplantı içinde bulunduğu zamanlarda, görevlerini, saptanacak bir yöntemle göre, Ankara Antlaşması Daimi Sekreterliği aracılığı ile yerine getirecektir.

Ankara Antlaşması'nın 1.Maddesinde öngörülen Dışışleri Bakanları Konferansı'nın yerine Daimi Konsey geçmiştir.

Daimi Konseyin temel konulardaki kararları oybirliği ile alınacaktır.

b) İmzacı Tarafların Genelkurmayları, Ankara Antlaşması'nın 2. ve 3.Maddelerinin uygulanması için giriştikleri ortak çalışmaları, bu antlaşmanın hükümleri göz önünde bulundurarak sürdürecektir.

5- Antlaşmanın 2. Maddesinde öngörülen durum ortaya çıkarsa, İmzacı Devletler arasında hemen danışmalara girişilecek ve Sürekli Konsey, böyle bir duruma karşı koymak için sözkonusu 2.Madde gereğince alınmış bulunacak önlemleri tamamlayıcı ortak önlemleri saptamak üzere gecikmeksizin toplanacaktır.

6- Milletlerarası durumun tehlikeli biçimde bozulması, özellikle bu bozulma İmzacı Devletlerin bölgesindeki güvenliği doğrudan doğruya ya da dolaylı biçimde etkileyebilmesine neden olabilecek bölgelerde ortaya çıkması üzerine, İmzacı Taraflar durumu incelemek ve tutumlarını belirlemek üzere danışmalarda bulunacaklardır.

İmzacı Devletler kendilerinden başka bir ülkeye yapılacak silahlı bir saldırının, yayılıp aralarından birinin ya da birkaçının güvenlik ve bütünlüğünü doğrudan

doğruya ya da dolaylı olarak tehdit edilebileceğinin bilinci içinde aşağıdaki noktalarda anlaşmışlardır:

İmzacı Devletlerden biri ya da birkaçının, bu antlaşmanın imzalandığı günde karşılıklı yardım yükümlülüğü ile bağlı bulunduğu bir ülkeye karşı silahlı bir saldırı olursa , İmzacı Devletler kendi bölgelerinde böylece doğan duruma karşı koymak için, BM'nin amaçlarına uygun olarak, alınması gereken önlemler konusunda danışmalarda bulunacaklardır.

7- İmzacı Taraflar, karşılaşmış bulunacakları silahlı saldırıdan ve almış olacakları meşru savunma önlemlerinde hemen “BM Güvenlik Konseyine” bilgi verecekler ve bu önlemleri Güvenlik Konseyi, BM Antlaşması’nın 51.Maddesinde yollama yapılan önlemleri edimli biçimde yürürlüğe koyunca, sona erdirecekleridir.

Bunun gibi, İmzacı Devletlerin Hükümetleri, BM Genel Kurulu’nun savaş durumunun başlaması üzerine, devletlere düşen görevlere ilişkin olarak kabul ettiği 378 (V) A sayılı ve 17 Kasım 1950 tarihli kararda öngörülen açıklamayı hemen yapıp bu karara uygun biçimde hareket edeceklerdir.

8- İmzacı Taraflar, aralarında birbirine karşı yönelik herhangi bir birleşmeye katılmamak ve bu antlaşmanın hükümleriyle bağdaşmayacak herhangi bir yükümlülüğe girişmemek konusundaki kararlarını yinelerler.

9- Bu antlaşmanın hükümleri, İmzacı Taraflar için BM Antlaşması’ndan doğan hak ve yükümlülükleri etkilemez ve herhangi bir biçimde, etkilediği yolunda yorumlanamaz.

10- Bu antlaşma, Türkiye ve Yunanistan’ın Kuzey Atlantik Pakti’ndan (NATO) doğan hak ve yükümlülüklerini etkilemez ve herhangi bir biçimde etkilediği yolunda yorumlanamaz.

11- İmzacı Devletler arasında 28 Şubat 1953 tarihinde Ankara’da imzalanmış bulunan Dostluk ve İşbirliği Antlaşması, bu antlaşmanın hükümleriyle değiştirilmediği ölçüde, yürürlükte kalacaktır.

12- 28 Şubat 1953 tarihli Dostluk ve İşbirliğin Antlaşması'nın 9. Maddesi hükümleri, aynı koşullar içinde bu antlaşmaya uygulanacaktır.

13- Bu antlaşma 20 yıllık bir süre için imzalanmıştır. İmzacı Devletlerden hiçbiri sona erdiği günden bir yıl önce sona erdirmeye kararı bildirmemişse, antlaşmanın süresi kendiliğinden uzama yoluyla, bir yıl için uzayacak ve taraflardan birisince böyle bir bildirimin yapılmasına değin, aynı biçimde yürürlüğünü sürdürecektir.

14- Bu antlaşma, İmzacı Taraflarca kendi anayasaları kurallarına göre onaylanacak ve sonuncu onay belgesinin sunulduğu günden başlayarak yürürlüğe girecektir. Onay belgeleri, Yunanistan Krallığı Dışişleri Bakanlığına sunulacaktır. Antlaşma, Birleşmiş Milletler'de kütüğe geçirilecektir.

Bu antlaşma birbirinin aynısı üç örnek olarak Fransızca kaleme alınmış ve İmzacı Taraflardan her birine bir örnek sunulmuştur.

Fuat Köprülü – Koca Popoviç – Stefanos Stefanopulo⁵⁴

4.5 Bled Antlaşması'nın İçeriği

Bu antlaşma, Ankara Antlaşması'nı ortadan kaldırmamıştır. Ankara Antlaşması'ndaki hükümler Bled Antlaşması'nda değişikliğe uğramadığı sürece yürürlükte kalmıştır. Yapılan bu İttifak ile Balkan Paktı tamamlanmıştır⁵⁵.

Aslında Bled İttifak'ının içeriğine baktığımızda klasik bir ittifak olarak niteleyebiliriz. Çünkü batı savunmasına büyük katkı olarak görülmektedir. Ayrıca Bled İttifakı'nın daha önceden yapılan Balkan Antantı'ndan kapsam bakımından daha geniş kapsamlı olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Balkan Antantı'na baktığımızda Antant'a dahil devletlerin sadece Balkan sınırlarını teminat altına aldığını görmekteyiz fakat Bled İttifakı'nda imzacı devletlerin topraklarının herhangi bir yerine vaki olacak saldırı Pakt'ın kapsamındadır⁵⁶.

⁵⁴ Işık, Salih, *Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011.

⁵⁵ Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar'da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

⁵⁶ Sander, "Balkan Gelişmeleri ve Türkiye.....", s.110.

5.BÖLÜM

5.1 Balkan Paktı'nın Dağılması

5 Mart 1953'te Stalin'nin ölmesi Rusya ve Dünya için büyük bir dönüm noktası olmuştur⁵⁷.Yeni S.S.C.B'nin dış politikasında bir yumuşama gözlemlenmeye başlanmıştır.Bu düzlemde yeni Sovyet Hükümeti ilk olarak Türkiye ile ilişkileri düzeltme yoluna girmiştir. 30 Mayıs 1953 tarihinde Türkiye'ye bir nota vermiştir.Bu notada iyi komşuluk ilişkilerinin devamı ile barış ve emniyetin sağlanması gerektiği ve bunun içinde Ermeni ve Gürcü Sovyet Cumhuriyetlerinin 1946 yılında Türkiye'den istediklerin topraklardan vazgeçtiklerini bildirmiştir⁵⁸.

Yeni Sovyet Lideri Maienkov, Türkiye ile ilişkilerini geliştirmek adına diğer ülke ve olaylarda da göstermeye başlamıştır.Katı bir politika yerine daha çözüm odaklı ve devletlerarası ilişkilerde daha ılımlı bir siyaset yürütme gayreti göstermiştir. 27 Temmuz 1953 tarihinde Kore Savaşı'nın bitmesinde etkin bir rol almıştır.Maienkov küçük bir savaşın genişleyerek sadece kapitalist bloğu değil, Sovyetler Birliğini de etkileyerek yok edeceğini anlamıştır⁵⁹.

Yeni Sovyet Rusya'nın dünyadaki gerginliği kaldırıp barışı tesis etme çabalarından Yugoslavya'da etkilenmiştir. Bu durum Yugoslavya'nın Cominform ve Sovyet Rusya ile ilişkilerini yumuşatmasına neden olmuştur⁶⁰.

⁵⁷ Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar'da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

⁵⁸ Gönübol, Mehmet, Ülman A. Haluk,Bilge,A Suat,Sezer,Duygu ve diğerleri, "Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)",Siyasal Kitapevi,Ankara, 1996.

⁵⁹ Oral,SANDER, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*,Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.

⁶⁰Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, (*Balkanlar'da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı*), Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

Yugoslavya için olası bir Sovyet tehlikesi ortadan kalkınca Tito'da tutumunu değiştirmiştir. 1955 yılı sonlarında yaptığı bir konuşmada; Balkan Paktı'nın Yugoslavya, Türkiye ve Yunanistan için dış tehditlere maruz kaldığı bir dönemde kurulduğu fakat artık olası bir tehlikenin kalktığını, Balkan Paktı'nın yalnızca askeri alanda işlevini tamamladığını belirtmiştir⁶¹.

Tito, yeni Sovyet Rusya'nın kendilerine karşı, yumuşak ılımlı tutum üzerine kendi dış politika tavrını da değiştirmiştir. Dünya Siyasetinde iki kutuplu yapıdan bağımsız, tarafsız ve bağlantısız bir politika benimsemiştir⁶². Kısa bir süre sonra Yugoslavya, Hindistan ve Mısır'ında bulunduğu bağlantısız devletlerden birisi olmuştur⁶³. Yugoslavya'nın yeni dış politikası Balkan Paktına son vermemiştir, ancak onu işlemez hale getirmiştir⁶⁴.

Türk-Yunan ilişkilerinin bozulmasına neden olan olaylara baktığımızda ise, Kıbrıs sorununu ve 6-7 Eylül olaylarını görmekteyiz⁶⁵. Bu olaylar neticesinde Türkiye ve Yunanistan ilişkileri ciddi anlamda sarsılmıştır. Balkan Paktı'na en çok zarar veren olaylar olduğunu söylemek mümkündür.

Yaşanan bu olaylardan sonra, Kıbrıs meselesini Yunanistan milletlerarası bir dava haline getirmeye başlamıştır. Aralık 1954 tarihinde Kıbrıs meselesi BM Genel Kurulu'nun önüne gelmiştir. Genel Kurul'da yapılan oylama sonucunda bu konunun "şimdilik" görüşülmemesi kararı alınmıştır. Yunanistan ise bu karardan sonra Balkan Paktı'na karşı soğuk bir tutum sergilemiştir. Türkiye ve Yunanistan arasında sorunlar

⁶¹ Işık, Salih, *Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011.

⁶² Soysal, İsmail, *"Türk Dış Politikası İncelemeleri İçin Klavuz (1919-1993)"*, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayını (OBİV), Eren Yayıncılık, İstanbul, 1993.

⁶³ Gönübol, Mehmet, Ülman A. Haluk, Bilge, A. Suat, Sezer, Duygu ve diğerleri, *"Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)"*, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996.

⁶⁴ Soysal, İsmail, *"Türk Dış Politikası İncelemeleri İçin Klavuz (1919-1993)"*, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayını (OBİV), Eren Yayıncılık, İstanbul, 1993.

⁶⁵ Serdar SAKİN, Mustafa SALEP, *(Balkanlar'da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı)*, Berikan Yayınevi, Ankara-2012.

çıkmaya başlamıştır.Türkiye ve Yunanistan arasında bozulan ilişkiler aynı zamanda NATO içindeki işbirliğini de olumsuz etkilemiştir⁶⁶.

Yaşanan tüm bu gelişmelerin sonucunda ise henüz 3 Nisan 1955 tarihinde yürürlüğe giren birkaç ay sonra işlevini kaybetmiştir. Bled Antlaşması ile birlikte kurulan Daimi Konsey ise Ankara’da yaptığı toplantıdan sonra bir daha hiç toplanmadılar. Daimi Sekreterlik çalışmaz duruma gelmiştir ve Balkan Danışma Meclisi de hiçbir zaman bir araya gelmemiştir⁶⁷.Ankara ve Bled Antlaşması yalnızca kâğıt üzerinde kalmıştır. Antlaşma 3 Nisan 1975’te ise resmi olarak son bulmuştur⁶⁸.

⁶⁶ Işık, Salih, *Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye*,Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi,Edirne 2011.

⁶⁷ Soysal, İsmail, *“Türk Dış Politikası İncelemeleri İçin Klavuz (1919-1993)”*, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayını (OBİV), Eren Yayıncılık, İstanbul, 1993.

⁶⁸ Işık, Salih, *Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011.

SONUÇ

Balkan Paktı, Ankara ve akabinde Bled’de 1954 yılında imzalanmıştır. Balkan Paktı rağmen bir yıl gibi kısa bir sürede geçerliliğini yitirmiştir. Çünkü İttifak’ın üyeleri dış politikalarında ani değişimler ve çatışmalar yaşamıştır. Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya’nın aralarındaki geçmişten gelen anlaşmazlıklar bu paktın uzun vadede başarılı olmama nedenlerindendir. Aslında anlaşmazlıklar ve rejim farklılıklarına rağmen bir araya gelmeleri umut verici girişimler olarak değerlendirilmiştir fakat iki kutuplu savaş dönemin de bulunduklarını düşünürsek Balkan Paktı’nın oldukça zayıf temeller üzerine inşa edildiğini söyleyebiliriz⁶⁹.

Dünyanın en bunalımlı ve en buhranlı bölgelerinden olan Balkanlar’da Balkan Paktı gibi bir oluşum dünya barışı için geçici de olsa bir çözüm olarak düşünülebilir. Ancak Balkan Paktı tam olarak beklentilere karşılık verememiştir. Kısa bir süre sonra da geçerliliğini yitirmiştir. Ancak Balkan Paktı Balkanlar’da olası bir tehlikeye karşı devletler arasında işbirliği yapılabileceği ve ortak savunma sistemlerinin kurulabileceğinin ispatı olmuştur⁷⁰.

⁶⁹ Bulut,Sedef,*Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları:1. Ve 2. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) Nato Üyeliği ve Balkan Politikaları*,Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü,Atatürk Yolu Dergisi,Sayı 41, Mayıs,2008.

⁷⁰ Işık, Salih, *Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011.

KAYNAKÇA

Basılı Kaynaklar:

- ARMAOĞLU, Fahir, “20. Yüzyıl Siyasi Tarihi”, Alkım Yayınları, İstanbul 2000.
- BULUT, Sedef, “Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: 1. Ve 2. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) Nato Üyeliği ve Balkan Politikaları”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 41, Mayıs, 2008.
- GÜRBÜZ, Kahraman, “İkinci Dünya Savaşında Balkanlardaki Gelişmeler ve Türkiye’nin Tutumu”, Uludağ Üniversitesi Fen Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 13, 2007.
- KARAMANYOL Mustafa, EMGİLİ Fahriye, “Tito ve Balkan Siyaseti”, Avrasya Etüdları, 2016.
- KESER, Ulvi, “İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Yunanistan, Türkiye’de Mülteciler, Askeri ihlaller ve Esirler” Sorunu”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 3, 2010.
- NASUHBEOĞLU, Tayfun, “Balkan Tarihine Genel Bir” Bakış, İstanbul, Ekim, 2018.
- SAKİN Serdar, SALEP Mustafa, “Balkanlar’da Güvenlik Arzusu: Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı”, Berikan Yayınevi, Ankara-2012.
- SANDER ORAL, “Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- SARISIR, Serdar, “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Anadolu Sahillerine Sığınan Yunanlı Sivil Mülteciler”, Türkiyat Araştırmalar Dergisi, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Sayı: 27, Konya, 2010.
- IŞIK, Salih, “Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011.
- İDEM, Tekin, “İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye’de Çalışma Bakanlığının Kuruluşu”, Tarih Okulu Dergisi, Yıl 8, Sayı 24, Aralık, 2015.

İnternet Kaynakları:

- <http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/balkan-pakti-1953-225> (Aralık-2018).
- http://uliwiki.org/index.php?title=Balkan_Pakt%C4%B1 (Aralık-2018)
- <https://www.dersimiz.com/bilgibankasi/balkan-pakti-hakkinda-bilgi-2380> (Aralık-2018)
- [https://www.wikizero.com/tr/Balkan_Pakt%C4%B1_\(1953\)](https://www.wikizero.com/tr/Balkan_Pakt%C4%B1_(1953)) (Aralık-2018)
- <http://www.tarihportali.org/soguk-savas-donemi-ders-notlari/11778-balkan-pakti-nin-kurulmasi-ders-notu.html> (Aralık-2018)
- <https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/world-war-ii-in-europe-abridged-article> (Aralık-2018)
- <https://www.sabah.com.tr/dunya/2016/06/16/nato-nedir-nato-uyesi-ulkeler-hangileridir> (Aralık-2018)
- <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/insanlik-tarihinin-kara-lekesi-ikinci-dunya-savasi-/1138483> (Aralık-2018)
- <https://www.sorubak.com/blog/2-dunya-savasinin-nedenleri-ve-sonuclari-1939-1945.html> (Aralık-2018)
- <https://www.ikincidunyasavasi.com/avrupa-ve-afrika/avrupada-ve-afrikada-savas-1939-1942/balkanlar/> (Aralık-2018)
- <http://www.bilgesam.org/incele/837/-uluslararasi-sistemde-balkanlar/#.XB4G49szbIU> (Aralık-2018)
- <https://www.stratejikortak.com/2017/01/ikinci-dunya-savasi-ve-turkiye.html> (Aralık-2018)
- <https://www.nedir.com/ia%C5%9Fe> (Aralık-2018)
- <http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/kominform-371> (Aralık-2018)
-